

“KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Tanítás az iskolán kívül.

A közműveltség terjesztése szempontjából valóban nagy jelentőségű hazánkban az a munkásság, melyet az Uránia-Egyesület fejt ki. Ez az egyesület, melynek megteremtője és lelke Molnár Viktor államtitkár, a múlt hó 21-én tartotta közgyűlését. E közgyűlést a magyar kultúra szempontjából jelentős eseménynek kell tartanunk, mert ez az egyesület az, mely nálunk az iskolán kívül való tanítást egészen új és hathatós eszközökkel, szerencsés módon, s nagy sikerrel meghonosította. Helyesen mondja Molnár Viktor elnöki megnyitójában, «hogy az iskolán kívül eső oktatás érdekében egy vállalkozás sem tett annyit és készítette elő a jövő helyesebb alakulását, mint mi csekély anyagi erőnkkel.»

A kulturális fejlődés egyik jellemző vonása a műveltségnek minél szélesebb rétegekre való kiterjesztése. Fejletlen társadalmakban a kultúra egy-egy rend kiváltsága, s a rendi különbségek megszűnése után is nagy ür tátong a tudósok, a tudományosan képzett emberek s a nép többi rétegei között. E nagy különbség némi kiegyenlítésére szolgál az a törekvés, hogy a műveltség bizonyos minimumában lehetőleg mindenki részesüljön. E törekvés eredménye az iskolakötelezettség, s az iskolák számának szaporítása.

Ám az iskola a műveltség terjesztésének csak egyik eszköze. Ha az iskola tökéletesen teljesíti is feladatát, a nép nagy tömegének a közműveltség elemeiből még mindig igen kevés jut, s még mindig nagy kulturális különbségek lesznek egy nemzet keretén belül is. Ehhez járul a modern viszonyok rohamos fejlődése, a tudományok folytonos haladása, minek következtében az, amit az egyik generáció ifjú korában tanult, már nemcsak kevés, de meghaladott is.

Ép ezért az egész művelt világon szabad tanfolyamokkal gondoskodtak az iskola munkájának kiegészítéséről. Angliából indul ki a University Extension intézménye s csakhamar népszerű lesz az egész kontinensen. Azonban ez sem elégíti teljesen ki a közönség kulturális szükségleteit. A modern emberen valóságos kulturális éhség vesz erőt,

s igyekszik ezt a vágyát mindenféle felolvasás, előadás, szabad tanfolyam hallgatásával kielégíteni. A szociálista mozgalmak vezetői csak ennek a szükségletnek tesznek eleget, midőn a munkásság oktatásáról a maguk emberei által, s a maguk céljainak megfelelően gondoskodnak.

Molnár Viktor elnöki megnyitója egészen új világításban mutatja be nemzetünkre nézve a műveltség terjesztésének fontosságát, s széles perspektívát nyit a gondolkodó elmék számára a nemzeti fejlődésről, s a műveltségnek nagy jelentőségéről a nemzet fejlődésének megerősödésében és függetlenítésében.

Hogy e gondolatokkal olvasóink is megismerkedjenek, itt adjuk e beszéd legfontosabb részeit:

«Szükségesnek látom külön hangsúlyozni abbéli meggyőződésemet, — mondja Molnár Viktor — hogy én a *művelt emberek számában látom a nemzetek igazi nagyságát.*

Szükséges ennek a hangsúlyozása különösen napjainkban, mert jelenségek vannak arra nézve, hogy sokan a társadalom kialakulására és szervezésére szintén döntő súllyal bíró vagyont és gazdagságot előbbre valónak tartják minden műveltségnél.

Általánosan elterjedt nézet, hogy a huszadik században a szociális kérdés lesz az emberiség kérdése, mert a munkásosztály mozgalma ma már nemcsak a nyugati közművelődés körét, Európát és Amerikát, hanem a többi világrészeket is, különösen a keresztyén műveltség határain túl eső ázsiai kulturnépeket belevonta érdekeinek körébe.

Tagadhatatlan történeti tény, hogy a fennálló jogrendszerekben mindig hatalmi érdekek érvényesülnek és hogy polgárosodásunk eddigi fejlődésében a kevés hatalmasok érdekeinek biztosítása széles néprétegek kárával járt. A szociális kérdés megoldása azonban aligha kívánja azt a változást, hogy most viszont a nagy sokaság éreztesse erejét az eddig uralkodó osztályokkal, hanem inkább azt, hogy a mult állapotok ferdesége helyett, mely szerint a műveltség és gyarapodás keves ember kezében összpontosult, ezentúl a *nemzeti élet egységének és a közérdeknek szempontjából ép a művelődéshez mindenkinek egyenlő joga legyen és a műveltség megszerzésével minden egyes ember gazdasági és hatalmi érvényesülésének föltételeit is megszerezhesse.*

A nagy történelmi átalakulások — mindenike külön is tanúskodik erről — sohasem történtek, még ha anyagi érdekek állottak is előtérben, egyedül a tömegek útján; a sarkalló ösztön, az összetartó kapocs, a kitűzött cél mindig eszményi volt s ezzel nyerték meg a vezető elmék a népesség nagy rétegének segítségét. Osztályérdekek harca, az emberi visszavonás örök alapja, az elégedetlenség, mindenkor szétrobbanthatott volna minden fennálló intézményt, ha azon szétbontó izgalmak mögött nem rejlenének magasabb ideálok, melyek az intézményeknek nem szétrombolására, hanem átalakítására sarkalának s így a fejlődés folytonosságának megőrzésére utalnak. A mult idők és a jelen kor közt abban van a főkülönbség, hogy az ideálok,

melyek az emberi törekvést az önzés szűk korlátai fölé emelik, ma már nem egyes különvált körök, rendek és osztályok, felekezetek és pártok lelkének szólanak, hanem általánosabban minden emberi szív és elme húrjain visszahangoznak és inkább egységre, mint szétválásra, inkább összetartásra, mint visszavonásra buzdítanak. A modern állam feladatai közt ezért lépett előtérbe az a törekvés, hogy még a tankötelezettség erőszakolásával is valamennyi polgárnak gondolkodásban és érzésben oly alapnevelést biztosítson, mely őket szellemileg és erkölcsileg egymáshoz közelebb viszi és a nemzeti lelkület egységében összeforrasztja.

Kétségtelen ugyan, hogy az a különbséget, mely a művelt embert a műveletlentől elválasztja s ebből a tekintetből is a társadalmat erősen széttagolja, egykönnyen nem lehet kiküszöbölni és a jövőben is csak lassan-lassan lehet apasztani, de ép oly kétségtelen, hogy a műveltség közössége, ha nem is teljes egyenlősége, jóval könnyebben és igazabban megközelíthető, mint amit a szociálista és kommunista tanok a gazdagság kiegyenlítése és a vagyon megosztása és közössége körül elérni óhajtanak.

A széles néprétegeket a maguk érdeke is meggyőzi s józan része látja is, hogy az anyagi javak birtokát és élvezését nem lehet egyenlővé tenni a gazdasági gyarapodás és fejlődés kára nélkül. Viszont azonban annak semmi sem állja útját, hogy a szellemi és erkölcsi élet terén megszűnjék a különbség gazdag és szegény között, hogy az emberi elmének felhalmozódott nagy tőkéje tényleg valamennyiünk közös öröksége legyen, melyből valakit kizárni jogfosztás; s azért kötelessége államnak és társadalomnak, hogy a részesedést benne elérhetővé tegye mindenki számára. Azt hiszem, hogy az alsóbb néprétegek elégedetlensége ép műveletlenségén alapul, s a tudatlanságból táplálkozik és nő nagyra azoknak a befolyása, akik a gazdasági egyenlőtlenség igazságtalanságát hangoztatva, forrongást szítanak és az osztályharcot újjáélesztik.

Hazánkban még nagyobb szükség van a műveltségnek, mint kiegyenlítő és egységesítő társadalmi tényezőnek emelésére és terjesztésére, mint bármely más nyugati államban, mert nálunk a társadalmi széttagoltság jóval nagyobb, mint bárhol, nemcsak szellemi, hanem gazdasági téren is.

A jó tanügyi és közgazdasági politikának ebből a tényleges helyzetből kell kiindulnia, tehát magyarnak kell lennie. A nyugati kultúra vívmányai csak annyiban és olyképen értékesíthetők nálunk, amennyiben és ameddig az általános, nemzetközi műveltségen kívül a magyar nemzet egységes törekvéseit szolgálni képesek.

A társadalmi tudományok művelői különösen két módon vélik elérhetőnek a művelt és a műveletlenek között való kiegyenlítő közeledést: először azzal, hogy az általános műveltség anyagából a szerintük szükségtelen vagy haszontalan alkotórészt kiküszöbölni akarják; és másodsor azzal, hogy az ily módon megrostált és egyszerűsített művelődési anyag közvetítésére szolgáló intézményeket javítják és szélesbíttik.

Mi, akik a művelődés fejlődésének történeti alapján állunk, nem fogadhatjuk el az ajánlott radikális megoldást, hanem célravezetőbbnek véljük, ha a modern állam követelményeihez eléggé simuló

tanügyi szervezetünk mellett gondoskodunk oly intézmények létesítéséről, amelyek lehetővé teszik, hogy mindenki, aki iskolai képzettségének hiányát pótolni, avagy azt kiegészíteni és felfrissíteni akarja, azt felnőtt korában is megtehesse és versenyképessé váljék a többi, a műveltség kellő eszközeivel már rendelkező polgártársaival szemben.

A közművelődés feladatát nem lehet egyszerűen csak az iskola körében és a fejlődő gyermek- vagy ifjúkor idején megoldani, hanem számba kell venni, hogy a lelki fejlődés szüksége nem ismer úgy, mint az iskola, évváró és tanfolyamokat befejező vizsgálatokat. A közművelődés folyton alakuló folyamata a népet minden tagjának egész életén át számít érdeklődő részvételére.

A művelődés munkája nem szünetelhet sem életkorok, sem társadalmi körök különbsége szerint, hanem folytonos gondozást kíván az egész életen át és a nép minden rétegében.

Kétségtelen tehát, hogy ezt a nagy feladatot az erőtlen társadalom nem bírja egymaga megoldani és hogy ez az új feladat a huszadik században az államra is nehezedik, amelynek megvalósítása és nemzeti irányban való fejlesztése azért is könnyebb, mert csak az élet és a fejlődő kor követelményeit kell szemünk előtt tartanunk.

Ez idő szerint a viszonyok törekvéseink közvetlen céljánál azt tűzik ki, hogy a magyar kultúra fölényéről és vezető szerepéről az egész ország lakosságát meggyőzni siessünk és ez által minden állampolgárban felkeltsük a vágyat e kultúra megismerésére és elfogadására.

Az Uránia az elnöki megnyitóban körvonalozott programját már eddigi nyolc évi fönállása alatt is valóban nagy sikerrel valósította meg. Az egyesület tudományos felolvasásokat íratott szakférfiakkal, ezeket kis füzetekben kinyomatta; gondoskodott a hozzá való vetítő képekről s készülékekről, s ezeket csekély díjért a hozzáférőknek rendelkezésre bocsájta. Egyelőre 12 tudományágból 12 összefüggő előadás-sorozat, összesen pedig 50 felolvasás van készen. Így igyekszik az Uránia lehetővé tenni, hogy a vidékre is eljuthasson működésének hatása.

A vidék kulturális centrumai természetesen az iskolák. S egészen természetesen kapcsolódik az iskola működéséhez a továbbképzés, a műveltség kiegészítése, az iskolán kívüli tanítás, a szabad tanfolyamok intézménye, melyet Apponyi Albert gróf kultuszminiszter is oly melegen karolt fel.

Mind szélesebb mederben foly hazánkban a műveltség terjesztése s a szabad tanfolyamok működése. E terjedésnek igazi lendületet az Uránia működése adott, s a sikerekben már is nagy gyönyörúsége lehet az intézmény lelkes megteremtőjének, Molnár Viktornak. u.